

Melkveehouders benutten het productie Levensproductie

Wie wil fokken op levensproductie, heeft er volgend jaar een hulpmiddel bij. Stichting GES werkt aan een fokwaarde voor levensproductie.

De meningen over de fokwaarde en het effect van fokkerij lopen uiteen. Met nóg betere veeverzorging valt ook nog een wereld te winnen.

tekst **Tijmen van Zessen**

De manieren waarop hoge levensproducties tot stand komen, lopen sterk uiteen, zo bleek uit het hoofdverhaal van de vorige Veeteelt. Zowel de dochters van Addison als die van Stadel schoppen het ver als het gaat om levensproductie. De Addisons danken dat vooral aan een hoge productie per lactatie, terwijl de Stadels het meer moeten hebben van hun hoge levensduur. Maar kun je beter de hoogproductieve Addisons melken of juist beter de probleemloze Stadels?

Einde quotering verhoogt levensduur

De kortere levensduur van de Addisons zorgt voor meer veevervanging, terwijl je bij de Stadels vragen kunt stellen over de efficiëntie waarmee zij voer omzetten in melk. Jelle Zijlstra, lector melkveehouderij bij Hogeschool Van Hall Larenstein in Leeuwarden en onderzoeker bedrijfsmanagement bij Wageningen UR, merkt dat een steeds grotere groep veehouders genoeg neemt met 500 kilo melk minder per lactatie als koeien in ruil daarvoor probleemlozer produceren. 'We hebben het dan over arbeidsefficiëntie, probleemloze koeien laten zich het eenvoudigst managen. Dat is op de steeds grotere melkveebedrijven een belangrijk aspect.'

Maatschappelijk gezien is het volgens de lector ook vooral de levensduur waar veel belang aan wordt gehecht, terwijl voor melkveehouders het juist de levensproductie is die telt. Dat merkt ook Kees Romijn, vakgroepvoorzitter melkveehouderij bij LTO. 'De economie telt op een melkveebedrijf ook mee, maar levensproductie en levensduur gaan meestal toch wel hand in hand. Als LTO hebben we niet voor niets de ambitie uitgesproken de koeien in Nederland twee jaar ouder te laten worden. Elke boer snapt dat dit erg hoog is, maar je kunt je afvragen of een verlenging van de levensduur met één jaar van voldoende ambitie getuigt.' Romijn verwacht dat het einde van de melkquotering de levensduur al

zal verhogen. 'Nu zie je dat de dreiging van het overschrijden van het melkquotum al een reden kan zijn om koeien versneld af te voeren. Zeker als er toch al een nieuwe vaars klaarstaat.' Ook het nieuwe mestbeleid zal zijn weerslag krijgen op de levensduur. Romijn: 'Jongvee slokt toch een groot deel van de milieugebruiksruimte op. Wil je maximaal melken, dan zul je zuiniger moeten zijn op je oude koeien.' Het geheim van een hoge levensproductie zit dus in vele factoren.

Veeverzorging doorslaggevend

Volgens Zijlstra is vooral de veeverzorging op melkveebedrijven doorslaggevend voor een hoge levensproductie. 'We werken in algemene zin al hard aan mastitis, vruchtbaarheid en

potentieel van koeien nog te weinig

kan fors stijgen

klauwgezondheid, maar geven daar als je het mij vraagt nog steeds te weinig gewicht aan. Dan denk ik aan preventief werken, het beter signaleren van zieke dieren en consequent werken volgens standaard werkwijzen.' Ook in de stalsystemen is volgens Zijlstra nog winst te halen, maar dat speelt vooral bij nieuwbouw. 'Ik merk dat het in discussies over levensduur al snel gaat over fokkerij. Dat is ook wel begrijpelijk, want fokkerij is heel concreet. Je kiest voor de stieren met de hoogste levensduur en werkt zo heel gericht aan levensduur.'

Het belang van fokkerij wordt volgens de lector echter nogal overschat. Niettemin werkt de stichting Genetische Evaluatie Stieren (GES) aan een fokwaarde levensproductie. De fokwaarde zal een samenstelling zijn uit de fokwaarden voor produc-

tie, levensduur en laatrijtheid. 'De fokwaarde zit nu nog in de testruns, maar zal naar verwachting begin 2014 kunnen meedraaien in de fokwaardepublicatie', zegt Roel Veerkamp, coördinator bij GES.

Hoe zwaar de onderliggende kenmerken als levensduur en productie in de fokwaarde gaan meetellen, is nog niet definitief. In elk geval ligt het niet voor de hand om de fokwaarde te baseren op directe cijfers voor levensproductie. Veerkamp: 'Het heeft geen zin om te wachten tot het moment dat de dochters van een stier al zijn afgevoerd. Dan heb je ook niets meer aan een fokwaarde, de stier zal meestal al dood zijn. Er wordt gewerkt aan een verbetering van de fokwaarde levensduur en via laatrijtheid houden we ook rekening met de stijging van de productie over lactaties heen.'

Josie 139 (v. Sunny Boy) noteerde een hoge levensproductie. Zou een fokwaarde levensproductie bijdragen aan een talrijker gezelschap van tientonners?

Meer productie, minder levensduur?

Als het aan Willem Laarhoven ligt, initiatiefnemer van adviesbureau Valacon Dairy, hoeft de productie per lactatie niet maatgevend te zijn in een fokwaarde levensproductie. 'Als ik in de jaarstatistieken van CRV de provincies met elkaar vergelijk, dan valt mij altijd weer op dat de provincies met veel weidegang en een lagere productie per koe, denk aan Zuid-Holland en Noord-Holland, voor levensproductie beter scoren dan de provincies met een hoge productie per koe, zoals Zeeland en Noord-Brabant. Het beeld dat blijft hangen, is dat meer productie staat voor minder levensduur en levensproductie.'

De duurzaamheidsadviseur stelt dat de gezondheid van de koe voorop moet staan. 'Een betere gezondheid draagt meestal vanzelf bij aan een hogere productie. Met andere woorden: melkveehouders benutten het volledige potentieel aan productie dat de koe genetisch gezien in zich heeft nog niet. Pas als je zover bent dat alles in de veeverzorging optimaal voor elkaar is, pas dan is het verstandig om te fokken voor meer genetische aanleg in melkproductie. Maar geloof me, dat zijn maar enkele bedrijven in Nederland.' Laarhoven sluit aan bij het pleidooi van Zijlstra, die het effect van veeverzorging als een onderbelicht aspect benoemt.

Betrouwbaarheid weggewuifd

De discussie gaat zo richting de vraag of het niet zinvoller is om de totaalindex NVI als maat voor levensproductie te hanteren. In NVI zitten kenmerken als levensduur, celgetal en vruchtbaarheid al opgesloten en de correlatie met levensproductie is hoog (0,68). Veerkamp geeft aan dat een fokwaarde levensproductie niet bedoeld is als vervanger van de totaalindex. 'De fokwaarde levensproductie moet je meer zien als een bevestiging van de richting die we

jaar afvoer	aantal dieren	aantal keren gekalfd	melkdagen totaal	dagen levensduur	kg melk per melkdag	levensproductie kg vet + eiwit
2012	247.359	3,4	1.116	2.092	27,4	2.406
2002	296.633	3,2	1.004	1.992	25,3	2.004
1992	278.229	3,4	996	2.027	22,2	1.743

Tabel 1 – Levensproductie van Nederlandse stamboekkoeien (bron: jaarstatistieken CRV)

al opgingen door te fokken op levensduur en productie.’

Toch is Walter Liebrechts, voorzitter van de vereniging van sperma-importeurs (VSI), nog niet onverdeeld positief over een eventuele fokwaarde levensproductie. ‘Als je een bedrijfseconomische koe wilt fokken, is de NVI een beter criterium. Dat is het fokdoel. Wanneer levensduur een zwaar gewicht krijgt in een fokwaarde, creëer je bij de jonge stieren een zekerheid die er niet is.’

Huub Peek, onafhankelijk fokkerijadviseur, herkent zich in dit beeld. ‘Wij staren ons niet blind op de levensduurindex van stieren; die is voor jonge stieren grotendeels gebaseerd op genomics, afstammingsinformatie en voorspellers. Dat is prima, maar het belang van betrouwbaarheid wordt te makkelijk weggevoerd. De voorspelling van levensduur via genomics schept te hoge verwachtingen.’ Jonge stieren beginnen volgens Peek op hoog niveau omdat ze uit hoog scorende ouders zijn geselecteerd.

Hulp van genomische informatie

Sander de Roos, hoofd fokkerij bij CRV, stelt dat de betrouwbaarheid van de fokwaarde voor levensduur bij jonge stieren weliswaar nog niet zo hoog is, maar dat afstammingsinformatie, vruchtbaarheid en celgetal goede voorspellers zijn. ‘Gebruikmaken van deze gegevens is beter dan net doen of je van een jonge stier nog geen enkel idee hebt hoe hij zal fokken. Van Atlantic mag je gezien zijn

afstamming Ramos x OMan en de hoge fokwaarden voor gezondheidskenmerken een hoge levensduur verwachten.’ Maar ook het via genomische selectie afleiden van de werkelijke levensproductie bij afvoer is technisch gezien een optie. ‘Door het DNA-profiel van jonge dieren te vergelijken met een referentie van stieren die een hoge levensproductie scoren, is de levensproductie te herleiden.’ Nederland zou volgens De Roos wereldwijd het eerste land zijn dat op deze wijze selecteert op levensproductie.

Vijfhonderd dagen beter

De relatief lage erfelijkheidsgraad (grootte 0,15) hoeft een fokwaarde levensproductie niet in de weg te staan, stelt De Roos. ‘Ondanks dat levensproductie voor het grootste deel bepaald is door niet genetische effecten, mag je de fokwaarde niet bagatelliseren. Dat zou betekenen dat de Addisons allemaal geluk hebben gehad bij het realiseren van hun hoge levensproductie. Tussen stieren zitten grote verschillen, vergelijk Ramos en Louison maar eens. Hun dochters verschillen meer dan 500 dagen levensduur. Het is niet eenvoudig om via management gemiddeld 500 dagen levensduur per koe te stijgen.’

De relatief lage erfelijkheidsgraad betekent volgens De Roos dat er veel informatie nodig is om de fokwaarde betrouwbaar te schatten. ‘Als de erfelijkheidsgraad 15 procent is, wil dat niet zeggen dat je 85 procent door manage-

ment kunt beïnvloeden. Toevalligheden die je nooit kunt beheersen, spelen ook een grote rol.’ Zonder de bijdrage van fokkerij zou de levensproductie volgens De Roos niet op het niveau zijn uitgekomen waarop die nu ligt (tabel 1).

Walter Liebrechts blijft waarschuwen tegen een te groot gewicht van levensduur omdat die fokwaarde voor jonge stieren nog te weinig betrouwbaar is. ‘We zijn als veeverbeteringssector al meer dan tien jaar bezig met gezondheidskenmerken als vruchtbaarheid en celgetal en met de fokwaarden duurzaamheid en levensduur, maar de levensproductie is nu nagenoeg stabiel. Als je ziet hoe het koecomfort in veel nieuwe stallen is verbeterd, dan zou je toch hogere levensproducties verwachten? Ik denk dat naast inteelt de snelheid in de fokkerij de oorzaak is. Boeren kiezen voor de maximale vooruitgang, maar hebben niet in de gaten dat de betrouwbaarheid van fokwaarden voor levensduur bij jonge stieren erg laag is. Het aantal tegenvallers is daardoor groter.’

Huub Peek vult aan dat het fokken op levensproductie succesvoller zou worden als de selectie van stiermoeders en -vaders op hogere leeftijd zou worden gedaan. ‘Als je werkt met de beste tweede- en derdekalfdieren, geselecteerd via genomics, verlies je eenmalig twee à drie jaar, maar de selectie op levensproductie is wel betrouwbaarder.’

Peek vindt verder dat een introductie van een fokwaarde levensproductie de veehouders onderschat. ‘Die kunnen zelf wel één en één optellen: levensduur-dagen en productie is levensproductie.’ De discussie over levensproductie is niet nieuw, die over een fokwaarde levensproductie is net begonnen. Voor het GES ligt er nu de uitdaging om te laten zien dat een fokwaarde levensproductie haalbaar, zinvol en betrouwbaar is. |

Duitse ‘fokwaarden’ levensproductie

In Duitsland bestaat al enige jaren een officiële fokwaarde levensproductie. Een groep veehouders verenigde zich eind jaren tachtig tot de Arbeitsgemeinschaft Lebenslinien (ALL) en stelde zich een op levensproductie gerichte fokkerij tot doel. Ze krijgen cijfers aangeleverd van het Duitse rekencentrum VIT en berekenen daarmee een eigen fokwaarde. Daarin leggen ze het accent op levensproductie door meer gewicht te geven aan de tweede en derde lactatie. Om de dataset enigszins beperkt te houden, werken ze uitsluitend met stieren vanaf

een score van 112 voor RZN (levensduur). ALL publiceert de fokwaarden niet op haar website (www.all-rind.de), maar voorziet de geschikt geachte stieren van het ALL-logo. ‘Onze fokwaarde is sterk gecorreleerd aan de RZN en zo blijft het aanbod aan cijfers overzichtelijk’, licht Peter Hufe namens ALL toe.

In Nederland bestaat voor zover bekend geen soortgelijk initiatief. Wel is fokkerij-analist Kees van Velzen al jarenlang een bekend pleitbezorger voor geduld in de fokkerij. ‘Levensduur is weinig anders dan de aanhoudingspercentages

van dochters van stieren. Bij jonge stieren heeft levensduur berekenen dus geen enkele zin.’

Toch is Van Velzen een voorstander van een fokwaarde levensproductie, mits er een goede basis is voor de berekening. ‘Als je al met aanvullende gegevens wilt werken, dan zijn een beperking van de hoogtemaat, laatrijpheid op basis van kilogrammeiwtverloop en een verbeterend celgetalverloop van de eerste naar de derde lactatie de beste indicatoren voor een hoge levensproductie.’